

Dr. Doğan Kaya ile Hasbihâl

Serhat Sabri YILMAZ

Tarih: 24 Eylül 2020 – Perşembe

Yer : Dr. Doğan Kaya Kütüphanesi

Serhat Sabri Yılmaz: *Hocam, Türkoloji camiası sizi gerek şahsınız gerek eserlerinizle oldukça yakından tanıyor, fakat bu alana yeni girmiş gençlerimiz için kısaca kendinizi tanıtır mısınız?*

Doğan Kaya: Ben 1952 doğumluyum, nüfusta 51 yazar. Köylerde bazı milatlar vardır. “Çekirge yağdığı sene”, “Köyü sel bastığı sene” gibi. Nusrettin diye bir pehlivan varmış bizim orada. Nusrettin vurulduktan üç ay sonra doğmuşum. Birkaç sene önce Nusrettin’in vurulduğu tarihi araştırdım, buldum. 16 Şubat 1952’de vurmuşlar. Annem; “*Madımaklar biçiliyordu oğlum.*” derdi. Şubat’ta vurulduğuna göre demek ki nisan sonu-mayıs başına denk geliyor. 1952 Mayıs’ının ilk haftası benim doğum tarihimdir diyebiliriz.

Sivas’ın Ulaş ilçesine bağlı olan Acıyurt köyünde doğdum. İlkokulu Sivas’ta okudum. Vardan yoğa düşmüş bir ailenin çocuğuyum, çok sıkıntılı günlerimiz geçti. O konulara girmeyelim. İlkokul dördüncü sınıftayken bir hadiseden sonra karar aldım. Kendi kendime; “*Doğan okuyacaksın.*” dedim. Bugün kaç tane ilkokul çocuğu bunu söyleyebilir? “*Açlıktan nefesi kokmak*” derler ya ben onu yaşadım; işte üç gün yemek yemediğimiz günler olurdu bizim. Okulda yemek vermeye başladılar, gözüme ışık geldi böylelikle. Sınıfta durumum iyiydi, daha iyi oldu, Doğan’ı tutabilene aşk olsun.

İlkokulu Dört Eylül İlkokulu’nda, ortaokulu Atatürk Ortaokulu’nda, liseyi de Sivas Lisesi’nde okudum kısacası. 1970’te liseden mezun olduktan sonra aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandım. Puanların tıp okumaya yeterken İstanbul’da edebiyat okuyacak olmam sülâlemde büyük hayâl kırıklığı yarattı. Bir işi seviyorsanız, ondan zevk alıyorsanız başarmamanız mümkün değil. Üniversiteyi dört senede bitirdim. İstanbul Türk Dili ve Edebiyatını dört yılda bitirmek öyle pek kolay değil ama ben sevgi ve azim sayesinde bunu başardım.

Fakültede, henüz ikinci sınıftayken kültürel anlamda yazmaya, derleme yapmaya başladım. Aslında ilk derlemem daha eskilere dayanır. Lise birinci sınıftaydım. Annemle babaannem gelin-kaynana kavgası yapıyorlardı. Şimdi

ikisi de Hak dünyada, ahiretleri mamur olsun. Dilleri de boş durmuyordu tabii. Ben sessizce köşeme çekildim, onların laflarını yazdım. O ona söylüyor, o ona; o ona söylüyor, o ona... Tam bir buçuk saat!.. Ertesi gün yazdıklarımı onlara okudum. “Siz böyle böyle dediniz.” dedim; ikisi de inkâr etti. O derlememi hiç yayımlamadım. İlk yazım, 1972 Eylül’ünde Sivas’ın Acıyurt köyünden derlenen manilerle ilgiliydi. Türk Folklor Araştırmaları dergisinde yayımlanmıştı. 304 tane mani derlemiştim, onları yayımladım. O dergide birkaç yazım daha çıktı, sonra Sivas Folkloru dergisi çıkmaya başladı. İbrahim Aslanoglu bize sahip çıktı. Tüm yazdığım yazıları yayımlama yürekliliğinde bulundu, çünkü amatörce yazıyorduk o zamanlar. O amatör dönemler daha sonra yazacaklarımız için yüreklendirdi bizi. Bugün 300 makaleyi aştım sanıyorum, 50’den fazla da kitap oldu. Yazılarım; *Sivas Folkloru*, *Türk Folkloru*, *Türk Folklor Araştırmaları*, *İçel Folkloru*, *Erciyes*, *Kızılırmak*, *Folklor/Edebiyat ve Milli Folklor* gibi dergilerde yayımlandı.

Özel hayatıma gelirsek 1976’da, öğretmen Ayşe Benek ile evlendim, kendisi 1994’te emekli oldu. Üç çocuğumuz var, iki kız, bir oğlan. Çocuklarımızın üçü de evli. Yedi tane de torunumuz var. Hamdolsun Sivas’ta “Dört kapı, bir aile” hayatımızı sürdürüyoruz. Sivas’ta yaşamaktan da huzurluyuz, mutluyuz. Ben çoğu zaman şunu derim: “Gez dünyayı, yaşa Sivas’ta”.

S. S. Y.: *Edebiyat ve halkbilimine ilginiz hangi dönemde başladı hocam?*

D. K.: Aşk olmazsa meşk olmaz. Daha 9-10 yaşındayken şiire ilgi duymaya başladım. Düğünlerde, sohbetlerde ne zaman bir türkü veya şiir duysam bir köşeye çekilir onları dinlerdim, hafızama almaya çalışırdım. Bu yaşlardayken saatlerce destancıların arkasında dolaşıp onları dinlerdim. Gaz ocağı patlamasından ölen anne ile iki çocuğunun destanı yahut askerden izinli gelen ve gelinin odasında başka biri sandığı oğlunu yanlışlıkla vuran babanın destanı, devrilen otobüste ölen sekiz kişinin destanı gibi daha pek çok destanlar okurdu destancılar. O günlerde aldığım bu destanlar benim gözümde o kadar kıymetliydi ki hiçbirini atmadım, hâlâ saklarım. Okumaya çok meraklıydım. O zamanın nesli daha çok Teksas, Tommiks, Kinova, Teks gibi Batı kaynaklı çizgi romanlar okurdu. Benim de okumayı sevmem bu kitaplar sayesinde olmuştur. Ortaokul öğrencisiyken Hz. Ali’nin, Eba Müslim Horasanî’nin, Hz. Hamza’nın cenklerini anlatan kitapları okurdum. Bunları Feridun Fazıl Tülbentçi’nin, Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun, M. Turhan Tan’ın yazdıkları tarihî romanlar takip etti. Hatta Feridun Fazıl Tülbentçi’nin “Barbaros Hayrettin Geliyor”, “Turgut Reis”, “Yavuz Sultan Selim Ağlıyor” gibi romanlarını ikişer kere okudum. Lise öğrencisiyken de fikrî kitaplar okumaya başladım. Az önce söylediğim gibi üniversite öğrencisiyken de kendi köyümden ilk derlememi yaptım. “Sivas’ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler”

başlığı ile Türk Folklor Araştırmaları dergisinde yayımlandı. Derginin sahibi meşhur folklor adamı İhsan Hınçer'in yanına gittim. Çekinerek yazımı yayımlayıp yayımlamayacağını sordum. Bana; "Doğan, bizim dergide hoca ile talebesinin yazısı birlikte olur. Çekinmene gerek yok." dedi. Yazımı 1972'nin eylül ayında dergisinde yayımladı, nur içinde yatsın. Bunları diğer yazılarım takip etti.

S. S. Y.: O günden bugüne neredeyse 50 yıl geçmiş. Maşallah diyelim. İhsan Hınçer, İbrahim Aslanoğlu gibi isimler size yol gösterdi, siz de benim gibi halkbilimi sevdalarına ilham oluyorsunuz. Bir akademisyen olarak ilk yazınızı yayımladığınız günden bugüne kadar neler değişti sizin adınıza?

D. K.: Derlemelerim Türk Folklor Araştırmaları ve Sivas'ın yetiştirdiği değerli halkbilimci İbrahim Aslanoğlu'nun yayımladığı Sivas Folkloru dergisinde yayımlanmaya başladığı zaman "Acaba sonraki dergiye nasıl bir yazı hazırlasam?" diye düşünürdüm. İlk yazılarımda çoğunlukla derlemelere yer verirken bunları yavaş yavaş dipnotlu inceleme yazıları takip etti. "Ne yazayım?" düşüncesi yerini zamanla "Şimdilik bu konu kalsın, önce şu konuları bir halledeyim." düşüncesine bıraktı. İlk yazılarım amatör bir ruhla kaleme alınmış, derleme nitelikli çalışmalardı. Metotsuz, imlâ hatalarının da yer aldığı yazılardı. Tabii ki şimdi bu yazıların altına imzamı atmam. Ancak bazen düşünüyorum da ne kadar yanlışlık ve eksiklikler de bulunsa o yazıları iyi ki yazmışım. Derleme yaptığım kişilerin şimdi kemikleri kalmadı. Kültürümüzün önemli bir unsuru olan sözlü ürünler, derlenmeseydi yok olup gideceklerdi. Hani derler ya, "Söz uçar, yazı kalır.", "Hatırda kalmaz, satırda kalır". "Âlim unutmuş, kalem unutmamış." İyi ki yazılmış, iyi ki yayımlanmış o yazılarım.

S. S. Y.: Amatör ruh, bence daima diri kalmalı. Bilmem, siz ne düşünürsünüz; ama amatör ruh yaşadıkça ustalık döneminde de heyecan hiç eksilmiyor olsa gerek. Nitekim sizin de ilk günkü gibi heyecanınızı koruduğunuzu görüyorum. Bu ruhu bize de aşıladınız. Ustalık döneminde tecrübeyle birlikte daha iyi yazılar çıktığı muhakkak. Lakin o ruh başka bir şey sanırım. Gelelim Mahcubi'ye... Akademisyenliğinizin yanında halk şairliğiniz de var. Şiirle alakanız ne zaman başladı?

D. K.: Türkler sanatkâr millettir. Köylüsünden padişahına, başbakanına kadar şiirle, resimle, güzel sanatların bir dalıyla meşgul olmuştur. Pek çoğunun gençliğinde şiir denemeleri olmuştur. Benim de lise öğrenciliğim sırasında bu tarz denemelerim oldu. Tabii aşıklardan etkilendiğim için bunlar hece ile yazılmıştır. 1969'da lise ikinci sınıftayken aruz ölçüsüyle de bir şiir yazmışım. Şiirlerimde "Mahcubî" mahlasını kullandım. Şiirimi, kanaatini öğrenmek için Sabit Kutlu adlı edebiyat öğretmenimize vermiştim. Hocam, bir

öğrencisinin aruzla şiir yazacağı ihtimalini aklına getirmemiş, evinde ne kadar antoloji varsa sayfa sayfa Mahcubî'yi aramış. Ertesi gün dersi olmadığı hâlde okula ilk dersin saatinde gelmiş ve beni çağırttı, şiiri nereden aldığımı sordu. Yazanın ben olduğunu öğrenince içi içine sığmadı.

Kardeşim, İstanbul Devlet Türk Halk Müziği Koro Şefi Uğur Kaya da şiirlerinde “*Mazlumî*” mahlasını kullanıyor. Hanımım Ayşe Benek Kaya'nın da şiirleri var. Bunları bir kitap yapalım düşüncesi doğdu. 2010'da “*Kaya Çiçekleri*” adıyla kitap olarak yayımladık.

S. S. Y.: *Keyifle okuduğum bir şiir kitabıdır. Halk şairliği yönünüzü incelediğim yazı için tekrar tekrar okuduğumu belirtiyim. Şu an havasını soluduğumuz kütüphanenizden ve arşivcilik yönünüzden de bahsetmek istiyorum. Türkoloji alanındaki pek çok isme kütüphanenizi ve arşivinizi cömertçe açıyorsunuz. Bu şanslı kişilerden biri de benim. Bir gün saymak kısmet olur mu bilmem, ama tahminen 13 bin civarında kitabınız var. Bunların pek çoğu da oldukça eski ve kıymetli eserler. Keza arşiv belgeleriniz de öyle. Belki de bu konuda Türkiye'deki sayılı kişilerdensiniz.*

D. K.: Elbette öyle. Bende o kadar çok malzeme var ki yirmi kişiyi profesör yapar. Onları ortaya çıkarmaya bir değil, beş Doğan Kaya'nın ömrü yetmez! Ben; “*Bugün yedi saat çalıştım.*” diyorsam o günü zararlı kapattım sayıyorum. Çalışmak, üretmek ve öldükten sonra hizmet etmek... Benim rotam işte bu oldu her zaman. O kadar malzemeyi ne yapayım? Kendisinde ışık gördüğüm insanlara bunları vermekten asla çekinmem. Mühim olan, Türk kültürüne hizmettir benim için. Benim adımla veya başkasının adıyla ortaya konulmuş hiç önemli değil. Saymadım ama ben de 13.000'den fazla kitabım olduğunu tahmin ediyorum. Sağ olsun hanım, otuz üç yıldır kahrımı çekiyor bu konuda. Neyse ki o da kitabı ve kitap okumayı seviyor. Bilgisayarındaki ses, görüntü, fotoğraf gibi malzemeler de 3,5 terabayt geçti.

S. S. Y.: *Maşallah hocam. Doğan Kaya denildiğinde akla gelen şeylerin başında aslında âşıklık geleneği geliyor. Gelenekle ilgili ciddi çalışmalar yapan birkaç araştırmacıdan birisiniz. Siz olmasanız şu 40 yıllık süreçte Sivas âşıklık geleneğiyle ilgili bunca derlemeyi kim yapacaktı, hep düşünürüm. Sivas'a, Türkolojiye, halkbilimine oldukça kıymetli ve tarifsiz hizmetlerde bulunuyorsunuz. Ömrünüzü âşıklık geleneğini araştırmaya verdiniz desem mübalağa etmiş olmam. Merak ettiğim bir şey var bu konuda. Geleneğin geçmişten günümüze geldiği durum hakkında neler düşünüyorsunuz hocam? Geleneğin devamı için neler yapılmalı sizce?*

D. K.: *Âşıklık geleneği... Tarihte gördüğümüz gelenek yok aslında günümüzde. Şimdilerde âşık, eline saz alıp köy köy, ilçe ilçe dolaşmıyor. Uçağına biniyor, “Yarın Denizli’de programım var, ertesi gün Samsun’da bir*

programım var, Bayburt'ta programım var.” diye diye bir haftada dört beş yeri gezebiliyor. Panayırılar, festivaller âşıklık geleneğinin yaşamasında önemli paya sahipler. Âşıklık geleneği devam ediyor, ama tarihteki şekliyle değil, hatta biraz kabuk değiştiriyor. Dinleyici kitlesi de değişti; âşıklardan türkü isteklerinde bulunabiliyorlar, “Ellikten gel ellikten çalar mısın?” diyorlar. Moda türküler, düğünlerde çok çalınan türküler var, onları istek yapabiliyorlar ve âşık mecburen o isteğe cevap verir hâle geldi. Fakat gelenek çizgisinden çıkmayan, gelenekte gördüğümüz şekil ve türleri yaşatan âşıklarımız da yok değil. Her şeye rağmen geleneğin devam ettiğini söyleyebilirim.

Geleneğin devamı oldukça önemli. Benim bir çalışmam var; “*Âşıklık Geleneğinin Geleceğiyle İlgili Düşünceler ve Yapılması Gerekenler*” diye. Orada bahsettim. Âşıklara düşen vazifeler vardır; devlete düşen vazifeler vardır; kurum ve kuruluşlara düşen vazifeler vardır. Bu gelenek, bizim millî geleneğimiz. Âşığın, temsilcisi olduğu bu sahanın büyük mesuliyetler gerektirdiğini bilmesi lâzım, onun şuurunda olması lâzım. Günü kurtarmaya çalışan âşıklar var mı? Elbette var. Bir kere önemli meziyettir âşık olmak... Üzerlerine çok iş düşüyor o yüzden. “Birinci madde nedir?” dersiniz bence ahlâktır. Ahlâken iyi durumda olmaları lâzım. Arkalarından kötü söz söylenmemesi lâzım. İkincisi, devlet bu millî geleneğin yaşatılması için üzerine düşen görevi yerine getirmelidir. Valilikler, kaymakamlıklar vasıtasıyla bulup onlara imkân sağlamalı, açacakları internet sitelerinde onlara imkân vermeli, onların şiirlerini yayınlamalı. Etkinliklerde onlara icra ortamı hazırlamaları gerekir. Kurum ve kuruluşlar da aynı şekilde; dernekler olsun, gazeteler olsun, âşıklara kol kanat germeli. Bugün çok çok büyük televizyonlarda bir âşık programı göremezsiniz. Bir ilçe televizyonunda, mahalli televizyonda tek tük çıkarlar. O da elimizde kumanda denen bir şey var, anında değiştiririz. Başka kanallara geçeriz, çünkü insanlar artık âşıkları dinlemekten zevk almıyor. Âşıkların da kendini yenilemesi lâzım. Eski tarzdaki müzikle, icrayla yeni nesli kendilerine çekmeleri mümkün görünmüyor.

S. S. Y.: Çok haklısınız. Bir de Sivas sevdanız var. Pek çok defa “Dünya bir yana, Sivas bir yana” dediğinize şahit oldum. Hatta emekli olduğunuzda muhtelif üniversitelerden teklifler de geldi. Sivas’a olan gönül bağınızdan dolayı burada kalmayı, emekliliğinizi yaşarken de Sivas’a hizmet etmeyi sürdürüyorsunuz. “Sivas” desem kısaca ne dersiniz?

D. K.: Sivas doğup büyüdüğüm, benim yetişmemi sağlayan belde, memleketim... Benim Sivas’a vefa borcum var. Senin de dediğin gibi pek çok üniversiteden orada çalışmam konusunda teklif aldım, almaya devam ediyorum, ama hepsini reddettim. Doğan Kaya’nın Sivas’tan ayrılması, balığın sudan çıkmasına benzer. Benim bu şehre vefa borcum var. “Göl yerinden su

eksik olmaz” derler. Sivas, Türk halkbiliminin önde gelen isimlerini yetiştirmiştir. İlhan Başgöz, Sedat Veyis Örnek, Eflatun Cem Güney, Vehbi Cem Aşkun, İbrahim Aslanoğlu, Sedat Veyis Örnek, Müjgân Üçer, Kutlu Özen, Sabri Koz ve dahası... Türkiye’nin coğrafi alan olarak ikinci büyük ili olan Sivas, hâlâ folklorik değerler bakımından pek çok zenginlik göstermektedir.

S. S. Y.: *Sivas, sizler gibi çok sayıda başarılı araştırmacı çıkardı. Toprağında, suyunda var sanırım. Siz de benim gibi gençleri yetiştirerek tabiri caizse akademide usta-çırak geleneğini yaşıyorsunuz. Umarım ben de çok çalışıp üreterek saydığınız isimler ve sizin gibi Türk kültürüne, Sivas’a hizmet eden biri olabilirim. Yaptığınız yayınların sayısına ulaşmak da pek mümkün görünmüyor gerçi. Otuz yıldan fazladır olduğu gibi son dönemlerde de gerek basılı gerekse dijital olsun çok sayıda kitabınız yayımlandı. Sizin tabirinizle tezgâhınızda bu aralar ne var hocam? Üzerinde çalıştığınız, yayına hazırladığınız bir proje var mı?*

D. K.: *Sizlerden umudum var. Bu bayrağı daha ileriye taşıyacağınızdan hiç şüphem yok. Elimde şu anda -Allah ömür verirse- üç-dört sene içinde tamamlamayı düşündüğüm “Türk Dünyası Destanlar ve Halk Hikâyeleri Ansiklopedisi” var. Yarisından çoğunu rafa kaldırdım. 580 adet destan ve hikâyenin tanıtımını bitirdim, 400 kadar kaldı ve yazdığım kısımlar 6000 sayfayı geçti. Sanırım tamamı 10.000 sayfa olacak.*

Bunun yanında muhtelif dergilerden yazı talepleri oluyor, onlara yazılar hazırlıyorum, bilgi şöenleri, paneller, okullarda konferanslar derken her günü bir telaşla geçiriyorum.

S. S. Y.: *Bahsettiğiniz hacimli çalışmaya yakından tanıklık ediyorum. Merakla beklediğim bir proje. İnşallah bittiği günleri görmek nasip olur hocam. Beni kırmayıp vakit ayırdığınız ve samimi cevaplar verdiğiniz için çok teşekkür ederim. İyi ki size talebe oldum, rahle-i tedrisinizden geçmenin mutluluğunu her daim yaşayacağım. Sizinle hasbihâl edebilmek benim için oldukça önemli. İnşallah tecrübelerinizden ve eserlerinizden faydalanmaya devam ederiz, yolumuzu aydınlatmaya devam edersiniz. Çok sağ olun. Ağzınıza sağlık.*

D. K.: *Kadirşinas tutumunuz için çok teşekkür ederim. Sizlere ilham olabiliyorsak ne mutlu bize. Güzel işlere imza attığınız sürece daima yanınızdayım. Sağ olun, var olun...*